

ELŐSZÓ

Pázmány Péter (1570–1637) prímás-érsek, bíboros, a tridenti zsinat utáni ellenreformáció vezéralakja. Térítéseivel, vitairataival (ezek összegzése az 1613-ban megjelent *Isteni igazságra vezérlő kalauz*), iskolák, szemináriumok, s főként a nagyszombati egyetem megalapításával az egyházi élet és a művelődés területén meghatározó szerepe volt. A magyar katolikus megújulás vezéralakjaként több főúri családot is visszatértetett az egyházba. 1587-ben a krakkói jezsuita kollégium novíciusa lett, 1596-ban szentelték pappá, majd egy évre rá a gráci kollégium prefektusává nevezték ki. Emellett a gráci egyetemen teológiát, logikát és erkölcsstant tanított. 1635-ben Nagyszombatban magyar tudományegyetemet alapított filozófiai és teológiai karral. Pozsonyban hunyt el 1637. március 19-én, sírja a pozsonyi Szent Miklós-templomban található.

A Tinta Könyvkiadó gondozásában megjelenő *Istenhez vezérlő példázatok* alapjául Vargyas Endre (1842–1913) királyi tanácsos, királyi tanfelügyelő, újságíró, *Gyöngyök Pázmány Péter összes műveiből* című, 1896-ban megjelent kiadványa szolgált. Ebből mi a rövidebb idézeteket emeltük ki, a hosszabb példabeszédeket a következő kötetben közöljük.

Az eredeti gyűjtemény összeállítója Vargyas Endre előszavában kiemeli, hogy Pázmány Péter nemcsak a katolikus hitélet területén korszakalkotó, hanem az irodalomban is. A magyar próza kiemelkedő alakja, akit velős mondatfűzéséről, körmondatok kialakításáról ismerünk fel leginkább.

Dercsik János (1785–1842) így ír Pázmány nyelvezetéről: „Elmondjam-e tudományos szóbőségét, a szavak megválasztását, szabatoságát? Mily méltósággal, oksúllyal fejezi ki elméjének gondolatait. Már akkor megmutatta Pázmány nyelvünknek kitűnő bőségét, bámulandó hajlékonyságát. Honi nyelvünk eredeti jellemét tartá ő zsinórmértékül irataiban. Most is leg-

drágább kincsként tekintetnek azok, honnan nyelvészeink is, egyházíróink is meríthetnek.”

Toldy Ferenc (1805–1875) irodalomtörténész pedig a következőképpen méltatja Pázmányt: *„Pázmány a magyar nyelvnek nem várt, előre nem láthatott kiképzést adott. Ő a nyelvvel grammatikai szabadsággal élt; azt kifejezések s a nép szájából vett szebbnél szebb jelenetes szólásformákkal és közmondásokkal gazdagította, irányának pedig oly teljességet, kerekdedséget és bőség mellett is oly hathatóságot kölcsönzött, hogy méltán egy új aera szerzőjének tekintetik, ki a régiebb kort befejezte s újat kezdett meg, mi által az értőktől »a magyar bíboros Ciceró« dísznevet vívta ki magának.”*

Greguss Ágost (1825–1882) író és esztéta szerint *„Pázmány írásai tudósok és közönséges emberek számára egyaránt élvezhetőek és tanulmányosak (...) Mily bőség és erő van Pázmány kifejezéseiben, mily hajlékonyság és gyökeres magyarság szófűzésében, mily gazdagság szólása módjában.”*

Pázmány műveinek legnagyobb részét a hitvitató iratok képezik, Vargyas Endre szerint ezek között az első helyet *Kalauz* című munkája foglalja el, mely már 1613-ban, megjelenésekor is széles körben elterjedt. A protestáns hívek között is igen népszerű lett.

A *Kalauz* után kétségtelenül az 1631-ben megjelent *Vasárnapokra és egynéhány ünnepekre rendelt evangéliumokról prédikációk* Pázmány Péter legtekintélyesebb munkája. Ahogy Vargyas fogalmaz: *„Pázmány minden egyes beszéde egy-egy igazgyöngy az egyházi irodalom terén. Irálya itt is egyszerű, de méltóságos, teli tűzzel, erővel, szónoki műfogásokkal, gyönyörű, velős körmondatokkal, melyekben Pázmány legnagyobb művész s találó hasonlatokkal.”*

Bod Péter (1712–1769) szerint *„E szép könyv a szent atyák írásiból s a pogányok ékes mondásaiból vagyon egybeszedve s jó végre alkalmazva, nem is cívődik, igen nagyára, a más vallásúakkal.”* Vargyas megjegyzi, hogy sajnos a *Prédikációk* nem tartalmazza Pázmány összes beszédét, sok maradt meg kéziratban vagy veszett el.

Irodalmi jelentőségét Kosztolányi Dezső (1885–1936) így fogalmazta meg: „Ő a magyar próza atyja és törvényhozója... Tudom, hogy nélküle ma is dadogni kellene sokunknak, stílusunk hézagos, fogyatékos lenne.”

Pázmány Péter terjedelmes és gondolatgazdag munkáiból vett idézetek alkalmasak arra, hogy a ma emberének is kalauzul szolgáljanak.

Pázmány Péter fő művei:

Felelet. Nagyszombat, 1603.

Keresztyéni imádságos könyv. Graz, 1606.

Öt szép levél. Pozsony, 1609.

Isteni igazságra vezérlő kalauz. Pozsony, 1613.

Vasárnapokra és egynéhány ünnepekre rendelt evangéliumokról prédikációk. Pozsony, 1631.